

Преку едукација и зајакнување кон социјално вклучување и активно граѓанство

**Женската Граѓанска Иницијатива
Антико**

Добри практики и искуства од проектот за социјално вклучување на жените од мнозинските етнички заедници од руралните средини на Р. Македонија

**„Преку едукација и зајакнување
кон социјално вклучување
и активно граѓанство“**

Издавач:

Женска граѓанска иницијатива АНТИКО

Ул. "Тале Христов" ламела 1лок. 9, 1000, Скопје

e-mail contact@antiko.org.mk

www.antiko.org.mk

За издавачот:

Ѓунер Небиу

Автори:

Ѓунер Небиу,

Ивана Срцева,

Даница Јованова

Превод на албански: Бесник Емини

Илустрација - насловна страна: Јетмире Зендели

Графички дизајн: ПРОПОИНТ

Скопје, 2011

Оваа публикација е подготвена со поддршка од Телото на ОН за родова рамноправност и унапредување на жените (UN Women).

Мислењата и ставовите изразени во оваа публикација се оние на авторите, и истите нужно не ги претставуваат мислењата и ставовите на UN Women,

United Nations Entity for Gender Equality
and the Empowerment of Women

Обединетите Нации или други придружни организации.

Подготовката и печатењето на оваа публикација е дел од проектот „Преку едукација и зајакнување кон социјално вклучување и активно граѓанство – фаза I & II“ кој беше спроведен од Женската Граѓанска Иницијатива Антико.

Женска Граѓанска Иницијатива Антико е интернетничка мрежа на 18 мултиетнички женски локални организации и групи во Република Македонија, кои работат на промоција на културата на мирот и изградба на заедницата преку јавно и општествено ангажирање на жените од повеќе етнички заедници.

ЖГИ Антико се залага за афирмација на човековите/женските права и живот без насилство, како во рамките на семејството, така и во општествениот живот. Нашата организација своето делување го заснова врз вредностите на ненасилството, толеранцијата, мултикултурализмот, рамноправноста, сигурноста, одржливиот развој, поддршката, вмрежувањето, граѓанскиот активизам, социјалната правда и вклученоста.

ЖГИ Антико, во областа на своето делување има постигнато видливи позитивни резултати и промени на локално и национално ниво:

- придонес кон вклучување на родовата перспектива во политиките и програмите на институциите, ЕЛС, политичките партии (лобирање и застапување за унапредување на законската регулатива, анализи и истражувања, зајакнување на капацитетите на жените членки на политичките партии и нивните подмладоци, членовите на КЕМ на локално ниво, локалната администрација и други клучни актери во заедниците);
- социјална инклузија и поттикнување на активизмот кај жените од руралните средини преку зајакнување на нивните капацитети за идентификување на проблемите и спроведување на акции во заедницата сè со цел да се унапреди и подобри статусот и положбата на жените во руралните средини;
- социјално и економско јакнење на жените - градење на капа-

цитети, едукација и поддршка на жените и маргинализираните групи за активно учество во општествествените и економските процеси

- придонес кон градењето на мирот преку промоција на ненасилството, мултиетничката соработка и афирмацијата на родовата (феминистичка) идеологија и политика во постигнувањето на родовата рамноправност во локални и глобални рамки.

Годишната програма на АНТИКО е поддржана од програмата CIVICA Mobilitas, која е имплементирана од страна на Центарот за Институционален Развој – ЦИРа и финансирана од Швајцарската Агенција за Развој и Соработка (SDC), претставена од Швајцарската Канцеларија за Соработка во Македонија.

Предговор

Постигнувањето на инклузивно општество е општествена желба која има за цел да обезбеди еднакви можности за сите, без оглед на постоечките разлики. Достоинственото живеење не е само етичка норма и морален императив, туку и правичен принцип и промовирање на граѓанскиот ангажман за подеднакво учество на половите во развојот на заедницата.

Едно од важните и приоритетни прашања за развојот на демократските процеси, социјалната правда и одржливиот мир во нашата земја и во глобални рамки, е зајакнувањето и создавањето на еднакви можности за жените и мажите. Ова е особено важно при креирањето и применувањето на родово сензитивните политики и програми за зајакнувањето на жените од маргинализираните и ранливите групи на жени од немнозинските етнички групи од руралните средини, кои се повеќекратно дискриминирани - исклучени од јавниот, економскиот, политичкиот и културниот живот на заедницата и земјата, воопшто.

Позицијата на жените во Македонија сèуште се темели на традиционални и патријархални норми и вредности. Иако во урбаните средини, постои тендецијата за менување на традиционалните односи во домот, тоа за жал, е многу редок случај со жените од руралните средини. Тие многу често се жртва на сите видови на насилства, и се соочуваат со неадекватна заштита и превенција. Нивните права и приоритети честопати се недоволно адресирани во националните стратегии за развој и родова рамноправност. Жените од овие средини често се соочуваат со економска зависност, висок степен на општествена неактивност, невработеност, ограничени можности за финансиска помош, информации и образование, неадекватна здравствена заштита и достапност до здравствените услуги (особено за репродуктивното здравје) недоволен пристап до неформалното образование, повреди на правото за склучување на

брак (договорени бракови) и друго.

За нивната неповолна положба говорат и Завршните коментари – препораки на извештајот CEDAW, на Комитетот на ООН за Република Македонија (2006 година - особено во точка 27,28) каде јасно се гледа загриженоста.

Имајќи го во предвид горенаведеното, Женската граѓанска иницијатива Антико, како мултиетничка мрежа на жени и организации кои активно работат во областа на унапредувањето и заштитата на женските човекови права и постигнувањето на рамноправноста помеѓу жените и мажите, презеде иницијатива и со поддршка на UN Women (од мај 2009 до февруари 2011) го реализира проектот **“Преку едукација и зајакнување кон социјално вклучување и активно граѓанство”**.

Постигнатите резултати во минатото, не охрабрија да преземеме ваков вид на иницијатива. Ова за нас, членките и тимовите на Антико, беше голем предизвик. Метологијата на работа која ја применивме претставува еден од најсеопфатните пристапи, но и тежок процес за реализација, особено за имплементација на целни групи кои се крајно маргинализирани.

Благодарение на нашето 11 – годишно искуство со овој начин на работа, ги постигнавме очекуваните резултати. Затоа, преку оваа брошура одлучивме, добрите практики и искуства, да ги споделиме со сите НВО-и и други засегнати страни кои сакаат да дадат свој придонес за подобрување на положбата на овие и други маргинализирани групи во заедницата.

Програмскиот тим на проектот

Вовед

Политиката на родовата рамноправност и зајакнувањето на жените претставува едно од фундаменталните начела на демократијата и општествениот поредок. Родовата рамноправност во Република Македонија е загарантирана со Уставот од 1991-та година и како фундаментално човеково право претставува една од најважните цели и приоритети на државата. Работењето кон целта за постигнување на вистинска родова рамноправност и справување со постоечките нееднаквости, често значи да се работи различно со жените и мажите и да се признае дека тие имаат различни потреби, приоритети и аспирации, се соочуваат со различни пречки и придонесуваат кон развојот на различни начини.

Во овој контекст жените треба да издејствуваат рамноправност за да можат да работат во свое име, со силен глас да се избораат нивните гледишта да бидат слушнати и земени во предвид. Оттука, зголемувањето на вклученоста на жените во консултациите и во донесувањето на одлуки на сите нивоа ќе придонесе за унапредување на родовата рамноправност во различните области од животот.

Според Заводот за статистика 86,7% од територијата на Република Македонија е рурална и претставува дом на 40,2% од севкупното население во државата. Жените од руралните средини најчесто припаѓаат на мнозинските етнички заедници етничките и истите се маргинализирани, исклучени од социоекономскиот, јавниот и политичкиот живот на нивните заедници. Кон оваа состојба придонесуваат голем број на фактори како што се патријархалната средина, стереотипните родови улоги, сиромаштијата итн. Родовиот идентитет, поврзан со нивната етничка припадност и местото на нивното живеење ја

прави оваа група особено ранлива. Според тоа, уживањето на основните права, како и пристапот до образование, информациони, здравствена и социјална заштита, вработување, учество во јавниот и политичкиот живот на заедницата, станува примарен интерес на секоја акција која ги таргетира жените од руралните подрачја.

Во Република Македонија поголемиот број на жени кои живеат во руралните средини најчесто се невработени, домаќинки кои се грижат за домот, стоката и полето, не поседуваат земја, имот или бизнис и немаат пристап до поволни развојни кредити.

Учеството на жените во донесувањето на одлуки, земјоделското планирање и севкупното производство е ретко проучувано. Невработеноста, отежнатиот пристап до институциите и услугите, недоволната информираност, лошата инфраструктура и несигурноста на пазарот се идентификувани како основни проблеми за жените кои живеат на село, што дополнително влијае тие да останат во руралните подрачја и да работат во областа на земјоделието.

Транзицијата низ која поминува Република Македонија има негативни ефекти, а особено на економската положба на жените, нивното вработување и вреднувањето на нивната работа. Оттука, според Заводот за статистика, само 4% од вработените жени се сопственички на бизниси, 11% од вработените жени се исплаќаат со плата над просечната во државата, а стапката на невработеност кај жените е 37,2%. Според старосната структура најголем е процентот на невработени жени кои припаѓаат во возрасната граница од 25 до 29 години, кога се и најработоспособни.

Општи информации за проектот

Проектот на ЖГИ Антико “Преку едукација и зајакнување кон социјално вклучување и активно граѓанство – фаза I и II” кој е поддржан од UN Women (претходно UNIFEM), има за цел да го зајакне женскиот идентитет, моќта и самодовербата на жените од руралните средини, нивното освестување, зајакнување, мотивирање и давање на поддршка за активно вклучување во јавниот и социјалниот живот на заедницата.

Целната група на овој проект ја сочинуваат жени од руралните средини кои припаѓаат на различни етнички групи (Македонки, Албанки, Турчинки, Македонки муслиманки, Ромки) на возраст од 17 до 40 години од општините Могила, Теарце, Липково, Крушево, Дебар и Гостивар.

Во првата фаза на имплементирањето на проектните активности локалните тимови на Антико беа вклучени во прибирањето на податоци од терен преку директни контакти со претставници од Локалната самоуправа, Центрите за социјална работа и други релевантни извори, кои овозможува да се дојде до одредени информации, податоци и сознанија во однос на состојбата на жените од руралните заедници. Во зависност од квантитетот и квалитетот на добиените податоци од страна на локалните тимови, е подготвена поединечна анализа за секоја од предвидените општини (Липково, Теарце, Могила, Крушево, Гостивар и Дебар).

Оваа анализа на локалните тимови, а и на програмскиот тим на Антико послужија како база на податоци за првично утврдување на состојбите, креирање на адекватни едукативни програми, а и добивање на информации колку релевантните институции располагаат со родово сегрегирани податоци и колку тие посветуваат внимание на положбата на жените во нивната општина.

Во рамките на проектот "Преку едукација и зајакнување кон активно граѓанство и социјално вклучување" (во првата и втората фаза) каде беа вклучени вкупно шест рурални општини: Теарце, Могила, Липково, Крушево, Дебар и Гостивар¹, главна цел беше зголемување на бројот на жените од руралните средини од различни етнички заедници кои се свесни, ги препознаваат своите женски/човекови права и преземаат иницијативи за креирање промени на лично ниво, на ниво на групата и заедницата, сè со цел на намалување на традиционалните вредности и зголемување на нивното активно учество во социо-економскиот и политичкиот живот на заедницата.

Следната фаза беше организирање на работилници. Едукативните работилници се реализираа со пристапот: едукација - поттикнување и поддршка на акција

Искусственото учење, позитивна мотивација на теми од човекови/женски права, родови концепти, техники на лобирање и јавно застапување, стекнување на вештини за планирање и спроведување на јавна акција – придонесоа за родово освестување, информирање, охрабрување, зголемување на знаењата и вештините на жените од овие маргинализирани групи јасно да ги идентификуваат – мапираат нивните проблеми и потреби во заедницата и активно да се вклучат во решавањето на истите преку иницирање, планирање и спроведување на јавни акции на актуелни теми и на приоритетни прашања за нив.

Во нивните заложби жените успеаа да заинтересираат и активно да вклучат и други засегнати страни во заедницата. Тие организираа многубројни активности на теми кои најмногу ги засегаат нив. Нивната главна цел беше да влијаат на подобрувањето на квалитетот на нивното живеење и остварување на

1 Иако Крушево, Дебар и Гостивар се градски средини во овие општини се работеше со жените од руралните средини кои им припаѓаат на општините, односно во Крушево - Јакреново, Саждево, Борино, Белушино и Лажани, Дебар - Могорче, Броштица, Џепиште, Отишани и Гостивар - Чегране, Форино, Беловиште, Балиндол

нивните базични/човекови/женски права. Со поддршка на тимовите на Антико тие воспоставија соработка со градоначалниците и релевантните институции на локалната власт, со што ги актуелизираа во јавноста постечките проблеми и потреби сè со цел да влијаат во креирањето на родово сензитивни политики, кои ќе ги земат во предвид родовите потреби.

Во преземените акции од страна на целните групи во сите 6 општини, се постигна многу значаен успех. Со овој пристап и начин на работа, очекуваните резултати на проектот „Преку едукација и зајакнување кон социјално вклучување и активно граѓанство“ беа целосно постигнати.

Методологија на работа:

Главни инструменти кои се користеа во едукативните работилници и во другите фази на проектот се: искусствено учење, активно учество, интеракција и соработка, позитивна мотивација, активно слушање, вештини на давање на повратна информација, градење на тим, практична работа – планирање и спроведување на акции во заедницата преку меѓусебно поврзување – вмрежување. Чекорите при имплементацијата на проектните активности беа реализирани според следната методологија:

- Прибирање на информации и составување на извештај со осврт на фактичката состојба на жените од руралните средини од немнозинските етнички заедници во предвидените општини (Теарце, Дебар, Гостивар, Крушево, Липково и Могила);
- Организирање на циклуси на едукативни работилници;
- Идентификација (мапирање) на проблемите и потребите на жените во заедницата од страна на целната група со намера нивно понатамошно активно вклучување во јавниот и општествениот живот;
- Спроведување на родово сензитивни локални акции на мапираните проблеми и потреби;
- Лобирање, јавно застапување и воспоставување на соработка со Локалната самоуправа – градоначалниците и релевантните институции;
- Донесување на заклучоци и препораки за натамошни активности и форми на ефективна работа и поддршка од страна на сите релевантни институции во однос на решавањето на проблемите и потребите на жените од етничките малцинства.

Едукативни работилници

Тргувајќи од анализата на прибираните податоци на терен и стекнатото искуство на Антико со 11 – годишно грасс-рот делување во локалните заедници на Македонија, одлучи да дизајнира **едукативни модули** на теми кои ќе ги освестат, зајакнат и мотивираат жените од руралните средини за надминување на некои предрасуди, стереотипи и традиционални вредности присутни во овие заедници во однос на жените и нивните родови улоги. Ова беше голем предизвик за програмскиот тим на Антико и нејзините локални тимови кои активно делуваат во 10 локални заедници на Р. Македонија.

Метологијата на работа и стратегијата за иницирање на промени преку едукација - зајакнување – поддршка – акција во заедницата - воспоставување на соработка со други засегнати страни и локалната власт, ја применуваме уште од почетокот на нашето основање и делување со кои имаме постигнато големи резултати. Ова особено се однесува со жените од политичките партии, жените советнички, женските и младинските форуми на политичките партии, синдикати, НВО-и и др. Но, оваа метологија за прв пат ја применуваме со целна група која е многу ранлива (со висок степен на социјална исклученост, изолирана и „функционално неписмена“).

Ризикот кој го презедовме беше голем, но бевме свесни дека треба да вложиме максимален напор, бидејќи процесот е тежок, но успехите не се невозможни доколку веруваме во тоа што го работиме и доколку сакаме да иницираме промени и да постигнеме одреден успех, кој ќе ги охрабри жените од овие заедници да промовираат поразлични модели на однесување, а истите да бидат истовремено прифатени и од другите актери на заедницата.

Ние верувавме дека за успешното реализирање на овој проект

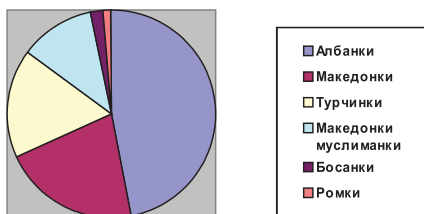
треба да делуваме паралелно на повеќе нивоа: да ги посетиме жените и мажите во нивните домови („од врата до врата“), да разговараме со нив, да ја стекнеме нивната доверба за да учествуваат во нашите работилници, а нивните семејства, локалната самоуправа и другите стејкхолдери да бидат наши и нивни сојузници и соработници. Не беше ни лесно ни едноставно, но како и да е, нашиот проектен тим и локалните тимови (кои поминаа додатна ТОТ за доедукација за ваков вид на делување) вложија максимални напори и успешно ја реализираа оваа задача. Бевме упорни и верувавме дека ова е единствениот пат да постигнеме успех.

Процесот се одвиваше паралелно во повеќе насоки. Работилница со жени, состаноци со градоначалници и релевантни институции – потпишување на Меморандуми за соработка и одржување на работилници со локалната администрација и советници и советнички на општинските собранија. Во спроведувањето на овие паралелни активности беа вклучени програмскиот и координативниот тим на Антико од извршната канцеларија и нашите локални тимови составени од координаторка, едукаторки, активистки и волонтерки. Нашите локални тимови реализираа четири циклуси на работилници (вкупно 64 работилници (32) во првата и (32) во втората фаза на проектот) каде вкупно учествуваа 380 жени, од различни возрасти. Темите кои беа опфатени се: *родовите концепти, родовата еднаквост, женските човекови права, лобирање и јавно застапување, планирање на локална акција и изработка на акциски план*. Преку овие работилници учесничките можеа да ги артикулираат своите проблеми, да преземат индивидуални и групни улоги за спроведување на јавните активности во заедницата, како и да влијаат на создавање на позитивни промени на индивидуално ниво, на ниво на групата и заедницата воопшто. Нашите тимови беа во постојана интеракција со целната група и сите други засегнати страни во заедницата, вклучувајќи и одредени медиуми. Нивната поддршка продолжи и по завршувањето на едукативните работилници. Тие беа заедно како за

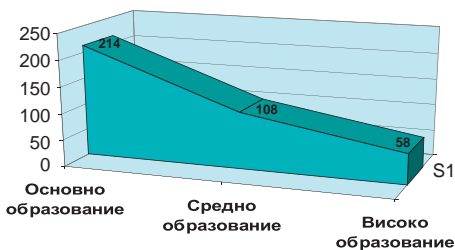
време на планирањето, така и за време на реализирањето на голем број на активности - акции иницирани од страна на целната група.

По спроведувањето на едукативните циклуси кои имаа за цел да ги зајакнат капацитетите на жените за препознавање на родовите концепти и имплементација на родовите практики, целната група ги зголеми своите знаења и вештини и покажа зголемена свест за препознавање на проблемите со кои се соочуваат жените и девојчињата и одредување на приоритетите кои се во нивен интерес и во интерес на заедницата.

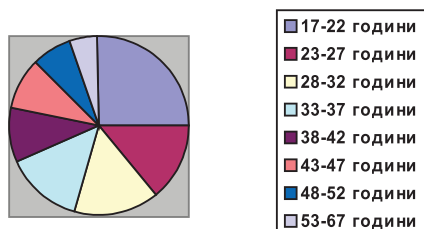
Во рамките на едукативните работилници (од првата и втората фаза на проектот) едуцирани и зајакнати беа вкупно 380 жени во 64 едукативни работилници кои понатаму земаа активно учество во планирање и имплементација на 16 родово сензитивни локални акции во нивните општини.

Етничка структура на жените учеснички на работилниците

Структура на учесничките во едукативните работилници според степенот на образование

Структура на учесничките во едукативните работилници според возраста

Локални акции

Во подготовката и реализацијата на локалните акции во двете²
³ фази на проектот беше вклучена целната група од рурални жени од етничките малцинства (вкупно 132 жени кои учествуваа во работилниците) која функционираше како женска мрежа и допринесе за имплементација на предвидените активности. Во рамките на оваа фаза од проектот планирани и реализирани се 16 локални планови за акција кои се иницирани врз база на постоечките проблемите и потребите на жените, за кои тие самите ги определија како приоритетни. Локалните акции спроведени во општините Могила, Теарце, Липково, Крушево, Дебар и Гостивар опфатија разновидни теми насочени кон: здравствената заштита, едукацијата за заштита на репродуктивното здравје, информирање за зависностите кои им се закануваат на младите, активно вклучување во образовниот процес, родовото и семејното насилство, стресниот живот на младите девојки, договорените бракови, можностите за самовработување, зајакнувањето на самовербата, па сè до економското зајакнување,

Во 16-те локални акции, иницирани од страна на неформалните групи на жени, вкупно беа вклучени 1665 лица, а во рамки

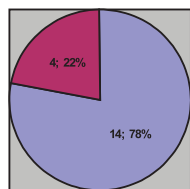
2 За време на реализацијата на активностите од првата фаза од проектот во општините Теарце, Могила, Липково и Крушево беа опфатени жени од различни етнички заедници од 21 рурална средина: Крушево – Јакреново, Саждево, Борино, Белушино и Лажани; Теарце – Непроштено, Теарце, Доброште, Глоѓи, Пршовце, Одри и Слатино; Могила – Будаково, Мусинци, Могила и Трап; Липково – Липково, Слупчане, Опае, Ваксинци и Руници

3 За време на реализацијата на активностите од првата фаза од проектот во општините Могила, Дебар, Теарце и Гостивар беа опфатени жени од различни етнички заедници од 19 рурални средини: Дебар: Могорче, Броштица, Џешиште, Отишани; Теарце: Доброште, Нераште, Одри, Теарце, Слатино, Глоѓи, Пршевце; Могила: Могила, Ивањевци, Трновци, Будаково; Гостивар: Чегране, Форино, Беловиште, Балиндол

на 128-те реализирани активности беа спроведени: 5 родово сензитивни анкети, 44 едукативни работилници, 9 јавни дебати, 7 ТВ емисии, 15 медиа кампањи и 38 работни состаноци (со локалниот тим локалните координатори, локалната самоуправа и со целната група), ТВ видео спот со теми против родовото и семејното насилство, 4 трибини, организиран базар (од страна на жените кои следеа обука за економско јакнење – составување на бизнис планови), патување во друга локална заедница – на посета на жена бизнисменка, 2 јавни акции иницирани од младите девојки на кои им се приклучиле и момчињата (една трибина и една јавна дебата),

Општини кои беа опфатени со проектот „Преку едукација и зајакнување кон вклучување и активно граѓанство“

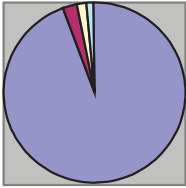
➤ Општина Липково

Општина Липково⁴ се наоѓа во северниот дел на Република Македонија, се граничи со Србија и Црна Гора на север, на исток со општина Куманово, на југ со Арачиново, Гази Баба и Бутел, додека на запад со општина Чучер Сандево и со Косово.

Во Советот на општина Липково има 18 советници од кои 4 се жени. Општината има формирано Комисија за еднакви можности и истата

4 Општина Липково се состои од следните населени места: Липково, Алашевце, Белановце, Думановце, Глазњо, Госинце, Извор, Лојане, Матејче, Никустак, Опае, Оризари, Отља, Ранковце, Ропалце, Руница, Слупчане, Стража, Стрима, Ваксинце, Виштица и Злокуќане.

го подготвува акциониот план за 2011-та година. Во рамки на своите активности комисијата има отворено клуб за жени советнички во општината, спроведува обука за заштита од дискриминација и лоби-

ра за изградба на дневен центар за лица со хендикеп (се работи на неговото отворање). Општина Липково е рурална општина, а населението претежно се занимава со земјоделство, мали бизниси (фарми, мали погони за преработка на млеко, млинови за жито и друго), трговија и преработка на дрво. Во рамки на општината нема гинеколошка амбуланта ниту болница, но има приватни амбуланти. За образованието на децата се грижат една градинка (која е во фаза на изградба), 6 основни училишта и средно вечерно училиште.

Вкупниот број на населението во општина Липково е 27.058, кои се од различна етничка припадност. Во однос на националната припадност најголем е процентот на Албанци 97,42%, Срби 1,37% Македонци 0,63% и други националности 0,56%. Според полот, пак, 50,8% се мажи, а 49,2% се жени.

Во поглед на структурата на женското население според образованието 5,2% (696) немаат образование, а дури 11,8% (1575) имаат недовршено основно образование, додека високо образование имаат само 0,6% (79) жени. Од сите жени кои живеат во оваа општина (13.299) вработени се 6,9% (91) жена, а невработени се 22,8% (900), односно економски активни⁵ се 29,7% жени.

⁵ Економско активно население е вкупното работоспособно население кое е пријавено во Агенцијата за вработување (како вработени или невработени) – кај жените тоа е возрасната граница од 18 до 62 години.

❖ Прва локална акција **„Преку едукација до поквалитетен живот“**

Во текот на првиот циклус на едукативни работилници, целната група го препозна проблемот на недоволна едукација на жените на тема на репродуктивното здравје и оттука, тие одлучија првиот акционен план да се однесува на освестување и информирање за здравствената заштита и рано откривање и спречување на болестите на репродуктивните органи каде беа опфатени вкупно 81 жена.

Меѓу активностите беше спроведено едно истражување кое опфати 100 жени од селата Липково, Слупчане, Опае и Ваксинце. Анкетирањето беше реализирано од страна на целната група, додека содржината на анкетата (анкетните прашања) од тимот на Антико во соработка со експерт. Анкетните прашалници беа анализирани од страна на експерт, а потоа и публикувани во 180 брошури. Добиените податоци посочуваат дека жените имаат доволно информации за здравјето на репродуктивните органи и половата едукација, односно 66% одговорија дека имаат доволно информации, 14% многу, додека 20% воопшто не се информирани. Особено висок е бројот и на оние жени кои сметаат дека младите не се доволно информирани за половата едукација и репродуктивноста, па според нив се јавува потребата од континуирана едукација и информираност кај младата популација. Во однос на постоењето на соодветни установи кои нудат совети во врска со планирањето на семејствата, превенција на репродуктивните органи, здравствена заштита и репродукција, 33% слушнале дека има, но немале пристап до нив, додека 23% знаат дека има такви установи. Од останатите поставени прашања може да се заклучи дека здравствените установи кои даваат услуги за превенција, дијагностика и лечење од различни болести на репродуктивните органи се позитивно оценето, но во основа проблем за жените од руралните средини претставува упатувањето во установа која е оддалечена од нивното место на живеење.

Во однос на воведувањето на сексуалното образование во наставната програма испитаничките сметаат дека е потребна постојана едукација и информирање на населението во однос на овие прашања со што би се зголемиле превенцијата и заштитата од сексуално преносливите болести и несаканата бременост.

Со цел зголемување на знаењата на целната група за потребата од здравствена заштита и превентивни прегледи на женските репродуктивни органи беа реализирани 3 едукативни работилници со општ лекар и двајца гинеколози каде што присуствуваа 65 жени, како и една трибина на која учество земаа 116 жени. Сите овие активности беа медиумски поддржани на ТВ Феста каде локалниот тим гостуваше во програма која беше емитувана во етерот 3 пати на ден.

❖ Втора локална акција „И ние можеме“

Како резултат на вториот циклус на едукативни работилници, на барање на жените вклучени во истите, втората локална акција спроведена во општина Липково, имаше за цел остветување, информирање и едуцирање за можностите за самовработување преку користење на личните капацитети на жените. За таа цел, беше спроведено истражување, а анализата беше публикувана во 160 брошури.

Истражувањето спроведено во општина Липково, каде анкетирани беа жени на возраст од 18-50 години, има за цел да се согледаат потребите на жените во однос на можностите за самовработување преку користење на личните капацитети и ресурсите со кои тие располагаат. Според добиените податоци од страна на испитаниците во однос на тоа дали придонесуваат со личен доход во семејството, голем дел од нив поточно 64% не придонесуваат бидејќи немаат работа, 21% придонесуваат бидејќи се вработени, а 9% повремено имаат работа. Според податоците во однос на знаењата и вештините кои ги

поседуваат испитаничките може да се согледа дека најзастапени се следните: плетење (22%), шиене и кроење (21%), подготовка на традиционална храна (20%), везење (13%), одгледување на градинарски култури (10%), рачна изработка на предмети (9%) и друго (5%).

Запрашани како би ја оцениле поддршката на општината за развој на мали бизниси 48% сметаат дека општината е неутрална, 31% негативна, 12% многу позитивна, а додека 9% позитивна. Сопред тоа дали им се потребни повеќе информации и знаења за отворање на сопствен бизнис 48% од испитаничките сметаат дека многу им се потребни, 35% сметаат дека имаат доволно информации, 15% незнаат, додека на 2% од испитаниците информации не им се потребни. Жените од општина Липково сметаат дека е потребна поголема поддршка од страна на општината во насока на развој на програми за поттикнувачки форми во однос на економското јакнење на жената, развој на претприемништвото и руралниот развој, донации и кредити за поддршка на жените.

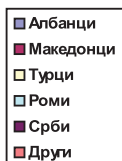
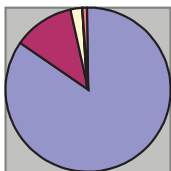
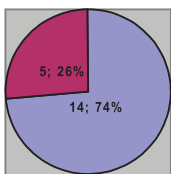
145 жени од Липково преку 5 едукативни работилници со економски експерти и јавна трибина изготвија два бизнис планови. И оваа локална акција беше медиумски поддржана од ТВ Феста.

➤ Општина Теарце

Општината Теарце⁶ е рурална општина со седиште во с. Теарце. На северниот дел општината се граничи со Косово, на југ и исток со општина Јегуновце, а на запад со Тетово.

6 Во составот на општина Теарце влегуваат селата: Непроштено, Лешок, Варвара, Слатино, Брезово, Теарце, Пршовце, Глоѓи, Јелошник, Доброште, Нереште, Одри и Првце.

Вкупната популација на општината изнесува 22.454 жители. Општината Теарце е национално хетерогена средина, односно во неа живеат: Албанци (84,39%), Македонци (12,2%), Турци (2,29%), Роми (0,23%), Срби (0,03%) и друго (0,74%). Според возраста општината спаѓа во групата на помлади општини.

Населението од оваа општина главно се занимава со земјоделство, градежништво, трговија и друго. Општината има 5 централни и 3 подрачни училишта, 3 државни и 7 приватни амбуланти, 5 игралишта за фудбал и културен дом кој не е во функција.

Според добиените податоци⁷ може да се воочи дека многу поголема стапка на неписменост постои кај женското население од 7,8% за разлика од мажите од 2,1%. Во однос на невработеноста податоците говорат дека процентот на невработени во општината е голем и изнесува 62,3%. Во однос на невработеноста кај жените може да се нагласи дека (од целовкупниот број на жени) тој процент кај оваа популација е особено висок и изнесува дури 68,1%.

❖ Прва локална акција **„Чувај го здравјето – чувај ја иднината“**

Целта на оваа локална акција е освестување и информирање на жените во однос на заштитата на репродуктивното здравје и потребата од редовни гинеколошки прегледи за зачувување на истото.

Во рамките на оваа акција, од страна на целната група, која

⁷ Податоците се добиени од Локалната самоуправа Теарце

воспостави соработка и доби поддршка од стана на локалните лекари и специјалисти беа подготвени и емитувани 4 едукативни ТВ емисии на ТВ Коха во времетраење од 15-20 минути на тема последиците од малигни заболувања на дојката, ракот на грлото на матката, законските норми за матичниот гинеколошки доктор, планирање на семејството и употреба на контрацептивни средства. Соговорници во ТВ емисиите беа матичен лекар, гинеколог специјалист, радиолог, правник, психолог, градоначалникот на општина Теарце како и претставници од НВО секторот. Овие емисии со поддршка на ТВ Коха многу пати се репризираа и опфатија гледаи од повеќе општини, бидејќи КОха е регионален ТВ медиум.

За актуелизирање на овој горлив проблем на жените во руралните средини, покрај едукативните ТВ емисии, беа организирани 4 работни состаноци со локалните тимови, координаторката и целната група и 2 средби со градоначалникот на општина Теарце. Покрај тоа, за омасововување на ефектот од организираниите активности беа печатени и дистрибуирани промотивни материјали во 600 примероци, а беше одржана и една трибина со 26 жени учеснички каде што беа презентирани ТВ емисиите и поделени едукативните материјали.

❖ Втора локална акција **„Човековите права се и мои права“**

Активностите во рамките на оваа локална акција беа насочени кон информирање на жените за препознавање и разбирање на родовите концепти и заштита на женските човекови права. Со цел да се зголеми свеста на жените од руралните средини за нивните права кои им се загарантирани во државата и заштита на истите одржани се 4 едукативни работилници со 123 жени на теми на женските човекови права, механизмите на заштита и улогата и значењето на образованието, каде предавачи беа двајца професори, експерти од оваа област. Организирана беше и една трибина каде учествуваа 63 жени и дистрибуиран промотивен материјал со содржини од областа на човековите

права (600 примероци - 200 на македонски и 400 на албански јазик).

Во медиумското презентирање на локалната акција беа вклучени медиумите - ТВ Кисс, ТВ Коха и ТВ Арт, а статии беа објавени во печатените медиуми Факти, Коха и Лајм, како и на веб-страниците на Коха, Лајм и РТВ Кисс и радио Дојче Веле.

❖ Трета локална акција **„Ги промовираме нашите вештини“**

Третиот локалниот акциски план спроведен во општина Теарце беше насочен кон економско зајакнување на жените, односно зголемување на нивната самоверба и подобрување на информираноста за техниките за промовирање на нивните вештини и производи изработени во домашни услови.

Активностите од локалната акција придонесоа да се анимираат жените во процесот на промоција, презентација и пласман на производите кои што тие самите ги произведуваат, со што и тие ќе придонесат за благосостојбата на нивните семејства и на општеството како целина.

Преку две едукативни работилници 40 жени добија можност да научат повеќе за економското зајакнување, а со тоа и да ја стекнат својата независност. За промоција на производите кои жените од целната група рачно ги изработуваат беше организиран базар, поддржан и во соработка со самата општина Теарце и градоначалникот на општината, на кој имаше 69 учесници. Покрај тоа, овој настан беше и медиумски поддржан од ТВ Арт, а статии беа објавени во печатените медиуми Факти, Коха и на веб-страницата www.yllpress.com. Исто така, за актуелизирање на вклучувањето на жените во економскиот сектор одржана е една јавна дебата каде присуствуваа 35 учесници - градоначалникот на општина Теарце, релевантни субјекти од општината и бизнис секторот и други засегнати страни.

❖ Четврта локална акција „Да ја претвориме идејата во успех“

Како надоврзување на претходната локална акција, во рамките на овој акциски план беа снимени три документарни филмови во времетраење од 20 минути од страна на ТВ Арт и истите беа емитувани на оваа телевизија. Филмовите имаа едукативен карактер – подобрување на економската положба на жените во општината од аспект на конкурентноста, пристапот до пазарот на трудот, самовработувањето и претприемништвото и информации за постоечките владини политики и мерки – а соговорници беа економски експерти, успешни жени бизнисменки и претставници од локалните субјекти.

Со цел да имаат можност и одблиску да се запознаат со успешноста на жена бизнисменка за целната група, во соработка со локалната координаторка, беше организирана средба со успешна жена претприемничка во општината. На овој начин, жените се запознаа со една успешна приказна и разменија позитивни искуства за развој на претприемништвото и можностите за реализација на нивните бизнис идеи.

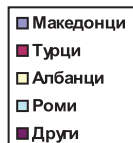
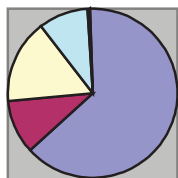
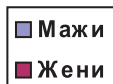
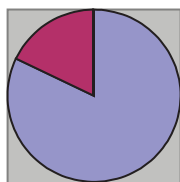
➤ Општина Могила

Општина Могила е средно голема рурална општина, зафаќа површина од 251,2 км² и се наоѓа на југозападниот дел на Република Македонија. Могила лежи во Пелагониската рамнина на десетина километри североисточно од Битола.

Општината Могила ја сочинуваат 23 населени места.⁸

⁸ Општина Могила се состои од следните населени места: Могила, Беранци, Вашарејца, Горна и Долна Чарлија, Долно Српци, Ивањевци, Лознани, Новоселани, Подино, Радобор, Свето Тодори, Трновци, Добрушево, Дедебалци, Мусинци, Ношпал, Мојно, Алинци, Путурус, Црничани, Трап и Будаково.

Советот во општината брои 11 члена, каде мажите се застапени со 82% (9), а жените со 18% (2). Во општината покрај другите комисији формирана е и Комисија за еднакви можности која до сега нема спроведено некои конкретни активности, но е во постојан контакт со жените од општината и како резултат на тоа за нивните потреби и барања ќе покрене иницијатива тие да бидат прифатени во акцискиот план за оваа година.

Вкупниот број на жители во општина Могила е 6.710 (53% мажи, 47% жени), а според националната структура застапеноста е: Македонци (95,8%), Албанци (0,5%), Турци (3,4%), Роми (0,1%) и друго (0,2 %).

Жителите на оваа општина претежно се занимаваат со земјоделство и сточарство. Во рамките на општината има фабрика за сточна храна во с. Радобар како и фарма ЗК “Пелагонија». Индивидуалните земјоделски стопанства според користено земјоделско земјиште се: жита, фуражни растенија зеленчук, цвеќе и украсни растенија, овошни насади, лозови насади и друго. Економската ситуација е просечна, поголемиот дел од населението се издржува од производство на земјоделски и сточарски производи.

Жителите на оваа општина претежно се занимаваат со земјоделство и сточарство. Во рамките на општината има фабрика за сточна храна во с. Радобар како и фарма ЗК “Пелагонија». Индивидуалните земјоделски стопанства според користено земјоделско земјиште се: жита, фуражни растенија зеленчук, цвеќе и украсни растенија, овошни насади, лозови насади и друго. Економската ситуација е просечна, поголемиот дел од населението се издржува од производство на земјоделски и сточарски производи.

Во општината има три централни училишта со 16 подрачни основни училишта. Во областа на здравствените услуги во општината има 6 приватни општи амбуланти, 3 аптеки, како и 3 приватни стоматолошки ординации. Во однос на структурата на женското население (3154), процентот на вработени жени е 13,2% (415), додека дури 58% (1831) од жените се економски неактивни. Според добиените податоци од Центарот за социјална работа може да се воочи дека неписменоста кај же-

ните е значително поголема и изнесува 11,1% за разлика од мажите кај кои таа е 3%.

❖ Прва локална акција „За посрекен живот“

Главната цел на овој локален акциски план беше освестување и мотивирање на жените од руралните средини за преземање на иницијативи за заштита на репродуктивното здравје. Во рамките на оваа акција се спроведе анкетирање на 110 жени од селата Будаково и Трап и беше подготвена анализа од страна на експерт. Врз основа на податоците добиени од страна на испитаните жени може да се согледа фактичката состојба на жените во однос на репродуктивното здравје, како и нивните потреби во однос на заштита и превенција на истото. Оттука, може да се заклучи дека речиси половина од испитаничките не се доволно информирани во однос на репродуктивното здравје, а најголемиот дел од информациите ги добиваат преку директна консултација со доктор, разговори со поблиските и медиумите. Висок е и бројот на жените кои сметаат дека младите не се доволно информирани за половата едукација и репродуктивноста и потребно е нивно постојано едуцирање. Во однос на здравствените установи кои даваат услуги за превенција, дијагностика и лечење од различни болести на репродуктивните органи проблем за жените од руралните средини претставува оддалеченоста на установата од нивното место на живеење. Ова говори дека голем дел од жените поради оддалеченоста на здравствената установа не вршат редовни прегледи за заштита на репродуктивното здравје. Исто така, според добиените податоци, би можеле да заклучиме дека половина од испитаничките немаат матичен гинеколог и одат на гинеколошки прегледи само по потреба што, пак, покажува дека во такви услови докторот може само да даде дијагноза за веќе настанатиот здравствен проблем, но не може да делува превентивно. Во однос на воведувањето на сексуалното образование во наставната програма, 81% истакнува дека е потребно со што се потврдува потребата од постојана едукација и ин-

формирање на населението во однос на овие прашања.

Во рамки на оваа локална акција спроведена во општина Могила опфатени се вкупно 108 жени. Од активностите, реализирани се две едукативни работилници на тема заштита на репродуктивното здравје каде учествуваа вкупно 47 жени, а во улога на едукатори беа ангажирани општ доктор, радиолог и гинеколог. Беше одржана и една трибина каде партиципираа 51 жена, а настанот беше медиумски поддржан од локалната ТВ Тера. Дистрибуирани се 800 примероци промотивни и едукативни материјали (400 на македонски и 400 на турски јазик).

❖ Втора локална акција „За живот без насилство“

Преку оваа локална акција зајакнати се капацитетите на 81 жена од општина Могила за препознавање, справување и преземање на иницијативи за проблемот на семејното насилство.

За актуелизирање на проблемот и евентуалното изнаоѓање на решенија за жртвите на семејното насилство имплементирани се две едукативни работилници на тема „Стоп за семејното насилство“ на кои активно учество земаа 40 жени, а беа фацитирани од страна на социјален работник и двајца инспектори од подрачната единица на МВР.

Реализирана беше и една трибина каде партиципираа 41 жена, а истата беше медиумски поддржана од ТВ Тера во прилог кој беше емитуван во вестите на денот.

❖ Трета локална акција „Едукација за заштита на репродуктивното здравје на жените во Могила“

Во рамките на оваа локална акција беа одржани 2 едукативни работилници со 57 учеснички на тема „Подобрување на репродуктивното здравје“ и еден форум на кој беа присутни 50 жени кои иницираа дискусија за пристапот до институциите одговорни за репродуктивното здравје на жените, недоволната инфор-

мираност, проблемите со кои се соочуваат и можните решенија за нивно надминување.

За пошироко актуелизирање на проблемот и акцентирање на важноста на репродуктивното здравје беше отпечатен и дистрибуиран едукативен материјал во 400 примероци на македонски и турски јазик.

❖ Четврта локална акција

„Добро информирани, најдобро заштитени“ Иницирана и реализирана од страна на целната група

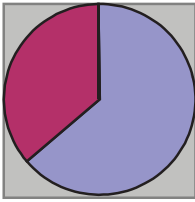
Локалната акција вклучуваше учество на младите девојки и жени кои сè повеќе се изложени на опасностите кои ги носат новите трендови и начини на живеење. За таа цел, беа реализирани 6 едукативни работилници на тема на зависностите – болести на денешницата и заштита од несакана бременост и сексуално преносливи болести, а активно учествуваа 174 лица. Предавањата беа водени од страна на експерти гинеколози и началничката од подрачната единица на СВР Битола.

За потребите на оваа локална акција печатени се два вида на промотивни и едукативни флаери во 600 примероци (на македонски и турски јазик) – првиот ги опфаќа начините за заштита од несакана бременост и сексуално преносливите болести, а вториот превенцијата и заштитата од зависностите.

➤ Општина Крушево

Општината Крушево е лоцирана на југозападниот дел на Република Македонија. Границите на општината се простираат во градот Крушево кој има централно место во истоимената општина и кој претставува административен, економски и културен центар. Населението во

општина Крушево е составено од повеќе националности: Македонци, Власи, Албанци, Бошњаци, Турци и Роми.

⁹Во општината Крушево има 11 членови во советот, од кои 4 се жени. Во рамки на статутот на општината постојат повеќе работни комисии во општинскиот совет меѓу кои е и Комисијата за еднакви можности која е неодамна основана. И покрај тоа, таа има подготвено локален акциски план кој вклучува повеќе области: едукација и информирање на младите за сексуално преносливи болести, едукација на жените во руралните средини, основање на мали бизниси од страна на жените (односно нивно самовработување), грижа за стари лица и зачувување на животната средина. Според преставниците на надлежната институција, КЕМ во рамките на своите можности (човечките и материјалните ресурси), работи на имплементација на активностите од акцискиот план.

Економијата во општината не е развиена. Меѓу економските сектори во општината, најважна област е туризмот. Во руралните средини житото, зеленчукот и овоштарството доминираат во земјоделското производство, додека кај сточарството одгледувањето овци и крупен добиток.

Процентот на работоспособното население во градот Крушево е 66,4% од вкупното население, додека само 40% од работоспособното население е во работен однос. Оваа бројка не е фактичка бидејќи се менува постојано, додека, пак, жените од руралните средини често и не се регистрираат како невработени.

⁹ Во рамки на општина Крушево спаѓаат следните населени места: Крушево, Алданци, Арилево, Белушино, Борино, Бучин, Долно и Горно Дивјаџи, Јакреново, Милошево, Норово, Острилци, Пресли, Пуста Река, Саждево, Селце, Свето Митрани и Врбоец.

Семејствата кои се занимаваат со туризам и пчеларство, не се регистрирани бидејќи не ги исполнуваат критериумите, а пак, оние од руралните средини претежно се занимаваат со земјоделство и сточарство и тоа им претставува основна егзистенција.

Во рамки на општината функционираат една градинка, две основни училишта, едно средно училиште и еден дневен центар за згрижување на деца со посебни потреби. Поголемиот број на жени од овие рурални средини се со незавршено средно образование. Во поглед на здравството во општина Крушево има еден здравствен дом, но во него нема гинеколошка амбуланта.

❖ Прва локална акција **„Здравјето на жената – репродуктивно здравје“**

Првата локалната акција која се спроведе во општина Крушево имаше за цел да ја подобри информираноста на жените за заштита на репродуктивното здравје и да ја зголеми нивната одговорност во однос на превенцијата и редовната грижа за истото.

За состојбите на теренот во однос на репродуктивното здравје (по иницијатива на целната група на проектот на Антико) спроведено е истражување во кое беа опфатени 200 жени од селата Борино, Саждево, Белушино и Јакреново. Ова истражување покажа дека поголемиот број на испитаничките сметаат дека се доволно информирани во однос на репродуктивното здравје, но имаат различни ставови во однос на информираноста на младите за половата едукација и репродуктивноста. Ова говори дека во иднина треба да се отворат овие прашања за дискусија и да се согледа значењето од континуирана едукација и информираност кај младата популација. Главниот проблем на жените од руралните средини е тоа што се упатуваат во установа која е оддалечена од нивното место на живеење. Податоците кои се добиени од страна на жените наведуваат

на заклучок дека голем процент (70,7%) имаат избрано матичен гинеколог што значи дека постои интерес кај жените за грижа за нивното здравје. Сепак, кога ќе се согледаат податоците во однос на тоа дека тие се упатуваат на гинеколошки преглед само по потреба и кога имаат здравствени проблеми, доведува до заклучокот дека превентивно многу малку се делува. Поради тоа, потребно е жените континуирано да го следат своето репродуктивно здравје и да се подигне свеста кај нив во однос на ова прашање. Од аспект на разговорите за сексуално преносливите болести и контрацепција, според добиените резултати може да се заклучи дека овие теми не се дискутираат отворено во семејството и сеуште претставуваат табу и затоа потребна е поголема информираност, отвореност и дискусија по овие прашања кај севкупното население.

Во оваа локална акција беа имплементирани 4 едукативни работилници со експерт гинеколог на тема препознавање и соодветно лекување на болестите на репродуктивните органи каде учествуваа 101 жена. Воедно, беше организирана и една трибина со 22 учеснички на тема заштита на репродуктивното здравје.

За промовирање и актуелизирање на проблемите и потребите кои произлегоа од оваа локална акција беа печатени и дистрибуирани 2000 примероци на промотивни и едукативни материјали.

❖ Втора локална акција **„Женското образование во 21-от век“**

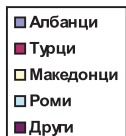
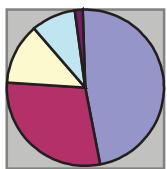
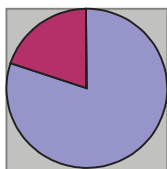
Преку оваа локална акција 102 жени од руралните области на општината ја зајакнаа свесноста за потребата од образование и ја подобрија својата информираност за предностите на едукацијата како дел од современото општествено живеење и последиците од недостаток на образование кое се одразува и врз квалитетот на живеење на индивидуите.

За да се утврди состојбата на теренот беше спроведено анкетаирање на околу 100 жени од селата Борино, Саждево, Белушино и Јакреново и беше подготвена анализа од страна на експерт. При спроведената анкета на прашањето зошто не продолжиле со школувањето најголем дел од испитаничките одговорија дека тоа е случај поради влијанието на традицијата (34,7%), поради семејни обврски (18,8%), немање финансиски средства (18,8%), рано стапување во брак (16,8%) и друго (4%), а одговор на прашањето не дале в општо (6,9%). Најголем број од испитаничките односно (62,4%) се изјасниле дека менталниот склоп на населението и традицијата имаат големо влијание во однос на степенот на образованието кај жената, со што се потврдува фактот дека сеуште патријархалниот менталитет не е променет во однос на образованието кај жените, особено во руралните средини. Учесничките во анкетата наведуваат дека пречките на кои наидуваат во текот на образовниот процес се оддалеченост на училиштето (34,7%), немање на финансиски средства (37,7%) и потешкотии со транспортот (12,9%). Во однос на прашањето дали би сакале да го дооформат, продолжат и зголемат нивото на нивното образование 33,7% одговорија дека би сакале доколку имаат услови, 25,7% незнаат и за таа одлука потребно е да разговараат со семејството, 21,8% воопшто не се заинтересирани, а потврден одговор дале 11,9%. Овој податок покажува дека жените од руралните средини во основа сакаат да го продолжат своето образование, но потребно е да имаат обезбедено услови, или да добијат позитивен одговор и поддршка од нивните семејства. Многу мал е бројот(само 11,9%) на девојки кој можат самостојно да одлучат и да кажат дека во оваа фаза на својот живот, доколку се создадат услови и можности би го продолжиле своето (прекинато) образование.

На темата на неформалното образование, алфаветското и функционалното описменување беа одржани 4 едукативни работилници (каде учествуваа вкупно 71 жена) и една трибина каде партиципираа 31. Со цел да се опфати поголем дел од

руралното население беа печатени и дистрибуирани промотивни и едукативни материјали во 1400 примероци од кои 700 на македонски и 700 на албански јазик.

➤ Општина Дебар

Територијата на општина Дебар¹⁰ се простира во Западна Македонија, покрај самата граница со Република Албанија. Градот се наоѓа на надморска височина 630 -700 метри и го опфаќа Дебарското поле, помеѓу падините на планината Крчин, Дебарското езеро и долината на реката Црн Дрим. Општината Дебар се граничи со општините Ростуше, Центар Жупа, Струга и со државната гранична линија со Република Албанија.

Советот на општина Дебар брои 15 советници од кои 3 се жени. Во рамки на општината оформена е Комисија за еднакви можности помеѓу мажите и жените и назначено е лице за координатор за еднакви можности, но истите немаат спроведено позначајни активности.

Врз основа на последниот попис од 2002-ра година општина Дебар има 24.251 жители. Тука живее население од различни националности: Македонци (13,6%), Албанци (49%), Турци (31%), Роми (4,4%) и други (2%).

¹⁰ Општина Дебар се состои од следните населени места: Дебар, Бањиште, Бомово, Горно и Долно Косоврасти, Џепиште, Гари, Хаме, Коњари, Кривци, Могорче, Осој, Отишани, Рајчица, Селокуќи, Спас, Татар Елевци, Трњаник, Броштица

Во општина Дебар има 19 основни и едно средно училиште. Стапката на неписменост кај жените изнесува 4,5%, а процентот за завршено образование кај севкупното население е следниот: 54,9% имаат основно образование, 22,1% средно и 3,9% високо образование. За здравјето, пак, на граѓаните во оваа општина се грижат 7 амбуланти за општа медицина, една медицина на трудот, една служба за здравствена заштита на деца (0-6 години) и една служба за здравствена заштита на училишни деца и младинци.

Дел од населението од општина Дебар е на печалба, а останатите се занимаваат со земјоделство, сточарство и работат во хидроцентралата „Шпиле“ и фабриката за прозиводство на гипс „Кнауф“. Стапката на невработеност во општината изнесува 60,4%, а од нив 36,4% се жени. Од женското работоспособно население активни се 28,2%, а неактивни 71,8%.

❖ Прва локална акција
„Договорени бракови на малолетни девојки
– реална пречка за остварување на човековите права
и родовата рамноправност“

Во руралните средини на општина Дебар, а особено во селата Могорче и Броштица постои феномен на рано заречување кој е многу сериозен и комплексен, со што се загрозуваат основните човекови права особено на женските деца уште во нивната рана возраст од страна нивните родители. Имено, прераното ветување и склучување на договорни бракови помеѓу женските и машките деца од страна на нивните родители е сериозна пречка во остварување на нивното право за образование односно успешно завршување на средното образование и понатамошните амбиции во животот. Со цел да се стави поголем акцент на овој многу дискриминирачки феномен, да се заштитат младите од оваа појава која има негативни последици во нивниот развој и понатамошен живот, целната група заедно со локалните тимови на Антико, спроведоа локална акција со

континуирани активности, кои дадоа придонес да се делува паралелно во подигнувањето на јавната свест како кај младите девојки и момчиња, така и кај нивните родители и севкупната јавност. За остварување на оваа цел беа организирани 3 едукативни работилници и 2 трибини со вкупно 151 учесник.

Преку спроведената едукација партиципантите дојдоа до заклучок дека оваа појава особено е штетна и ги прекршува правата на девојките, бидејќи тоа е и пречка и не дава можност да го продолжат своето образование, да добијат поголема самоверба и економска независност. Тие немаат право да донесуваат одлуки во согласност со сопствената волја и афинитетите, немаат право на нивниот избор за нивниот брачен партнер и ограничени се уште од најрана возраст на самостојно донесува на одлуки за нивото тело и живот.

За поголема сеопфатност на едуцирањето, во рамки на оваа локална акција, печатени се 1000 лифлети во кои информациите за овој актуелен проблем се однесуваат не само на девојчињата, туку и на момчињата и нивните родители.

❖ Втора локална акција
„Едукацијата за репродуктивно здравје,
предуслов за квалитетен живот и здраво семејство“

Недоволното познавање, непостоењето на свеста за заштита на репродуктивното здравје и потребата од одговорно сексуално однесување на мажите и жените се главната тематика која беше опфатена во подготовката и реализирањето на втората локална акција во општина Дебар, иницирана и реализирана од целната група.

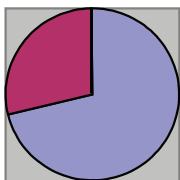
Имплементирани се 4 работилници на кои присуствуваа 113 учесници, а едукатори беа социолог и гинеколог. Во рамки на активностите од оваа акција беше реализирана и средба со градоначалникот на општината на кој му беа претставени предлозите како да се решат пречките со кои жените секојдневно се соочуваат во поглед на здравствената заштита.

➤ Општина Гостивар

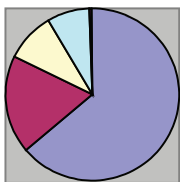
Општината Гостивар¹¹ се наоѓа на крајниот јужен дел на Гости-

варското поле и претставува главен административен, управен, политички, стопански и културен центар на Горни полож. Градот Гостивар и околината се наоѓаат во постојан и динамичен стопански и демографски растеж.

■ Мажи
■ Жени

■ Албанци
■ Македонци
□ Турци
■ Роми
■ Други

Во рамките на советот на општина Гостивар формирана е Комисија за еднакви можности на жените и мажите и назначен е координатор за еднакви можности. Од вкупниот број на советници, 31, од кои 9 (29%) се жени, а 22 (71%) се мажи. Комисијата има изготвено акциски план, но имплементацијата на активностите се одвива со потешкотии поради недостиг на финансии (родов буџет).

Според статистичките податоци од последниот попис од 2002-ра година вкупното население во ова општина е 81.042 граѓани. Од нив мажи се 49,4%, а жени 50,6%. Во оваа мултиетничка општина живеат различни националности: Македонци (19,5%), Албанци (66,6%), Турци (9,8%), Роми (3,8%) и останати (0,3%).

¹¹ Општина Гостивар се состои од следниве населени места: Гостивар, Балин Дол, Беловиште, Бродец, Чајле, Чегране, Дебресе, Падалиште, Пецково, Долна и Горна Бањица, Долна и Горна Гоновица, Долно и Горно Јеловце, Форино, Равен, Речане, Симница, Србиново, Корито, Куново, Лаковица, Лесница, Мало Турчане, Мердита, Митрој Крсти, Страјане, Сушица, Вруток, Трново, Тумчевиште, Здуње, Железна Река.

Според податоците од Државниот завод за статистика и Министерството за локална самоуправа во однос на структурата на севкупното население (нема сегрегирани податоци за жените) во општина Гостивар според образованието најголемиот број на жители имаат основно образование 56,9%, средно имаат 19,6%, високо 3%, а магистри има само 0,1%. Во оваа општина има 61 основно училиште и 4 средни училишта.

Жителите на оваа општина најмногу се занимаваат со земјоделство и сточарство, а некои од нив работат во индустријата или, пак, имаат свои приватни претпријатија. Бројот на семејствата кои се занимаваат со земјоделство и сточарство изнесува 18.780. Бројот на невработени лица во општина Гостивар изнесува 9.450 од кои 6.756 (71,5%) се мажи, а останатите 2.694 (28,5%) се жени. Стапката на економска активност на жените изнесува само 15,6% (односно неактивни се 84,4%).

❖ Прва локална акција **„Насилството, оружје на слабите!“**

Локалната акција имаше за цел да го зголеми нивото на сензибилизираност, разбирање и препознавање на појавата на семејно насилство кај жените од руралните средини; утврдување на основните индикатори за појавата на семејното насилство и зајакнување на самодовербата кај жените и нивно охрабрување за преземање чекори за пријавување и заштита од насилството.

За постигнување на оваа цел беа реализирани две едукативни работилници и еден јавен форум на кои активно учествуваа 50 лица. За промовирање подигање на јавната свест на жените во општината и селовкупната јавност, во рамките на локалната акција, иницирана и реализирана од страна на целната група во соработка со локалните тимови на Анτικο, беше изработен и **видео спот** кој беше прикажуван во регионалната ТВ Кисс со времетраење од 10 дена, со прикажување на ударни термини три пати дневно.

❖ Втора локална акција „Стресниот живот на младите девојчиња“

Оваа локална акција го третира проблемот со појавата на стресот кај младите девојки, што во голема мера зависи од родовите улоги наметнати во семејството и општеството. За едуцирање на младите девојки како да се справат со стресот кој произлегува од нееднаквите родови улоги беа организирани 2 работилници на кои присуствуваа вкупно 42 учеснички. Едукатори на работилниците беа двајца експерти од областа на психологијата. Стереотипите за родовите улоги често се извор за појавата на стресот кај младите девојки.

Како резултат на едукацијата беа покренати прашањата за тоа дека родовите улоги и односи и стереотипното патријархално воспитување и вредности на кои се изложени децата од нивното раѓање, условува момчињата често да бидат доминантни, поагресивни и да ги сокријат своите емоции. Овој начин на стереотипно воспитување влијае машките деца да имаат поголема моќ во однос на девојките.

Девојките од раното детство ги учат дека треба да бидат послушни, посветени кон домот и семејството, пасивни итн. Ова е еден типичен пример на постоење на висок степен на патријархални вредности во овие средини кои ја условуваат и ја одржуваат родовата нерамноравност, која освен што ги дискриминира девојките и жените, многу негативно се рефлектира и врз нивното психо-физичко здравје. Една од честите последици на оваа состојба е појавата на стресот кај младите девојки.

Преку јавната дебата со младите и нивните професори, се зголеми информираноста за појавата на стресот. Тие беа запознаени со причините и последиците од стресот, како и методите на превенција и заштита. Фокусот беше ставен на подигнувањето на јавната свест за корените на проблемот гледан од родова димензија.

Соработка со единиците на локалната самоуправа

Една од многу важните елементи на овој проект кој даде посебни резултати беше воспоставената соработка со локалната самоуправа. Проектниот тим на Антико, нашите локални едукативни тимови, членки, соработнички, нашите волонтери/ки – членови на мрежата на Антико во овие локални заедници, дадоа голем придонес во остварувањето на една од многу важните цели и задачи на овој проект. Имено, тие беа катализатори помеѓу целната група – жени од немнозинските етнички заедници од рурални средини – и локалната власт и другите стејкхолдери во заедницата.

Со локалните институции и авторитети – градоначалникот, родовите комисији, советниците и советничките од општинските собранија воспоставивме соработка. Со градоначалниците потпишавме, 6 двогодишни Меморандуми за соработка. Организававме заеднички средби, дебати и работилници, каде целните групи ги запознаа нив со проблемите и потребите на жените во нивните заедници. Исто така, целните групи изработија и печатаа „Манифест“ со идентификуваните проблеми и потреби и дадоа конкретни предлози и барања за решавање на истите. Преку овој начин на остварување на соработка и делување се овозможи заедничка поддршка на жените од руралните области од аспект на подобрувањето на нивната положба во заедницата и нивна поголема вклученост во јавниот живот и во креирањето на локални родови политики.

Координативниот и локалниот тим на Антико реализираа 12 работни средби со градоначалниците, советниците, координаторите и членовите на комисиите за еднакви можности во 6 општини: Могила, Липково, Теарце, Крушево, Гостивар и Дебар.

Работните состаноци допринесоа претставниците од општините да ја зголемат свесноста за ситуацијата и потребите на жените во нивните локални заедници и покажаа политичка волја

да ги поддржат плановите во однос на ова прашање. Тие, исто така, покажаа и интерес за соработка во однос на женските приоритетни прашања и дадоа морална и логистичка поддршка за реализација на активностите во текот на спроведувањето на проектот и превземените акции од неформалната група жени (целната група на проектот).

Како позначајни достигнувања (добри практики) би ги акцентирале и следниве постигнати резултати од оваа воспоставена соработка:

- Неформалната група на жени од ЕЛС Крушево при процесот на идентификување на проблемите и подготовката на манифестот, како приоритет го издвои проблемот на непостоење на **гинеколошка ординација** во Крушево, а со тоа и неможноста за редовни гинеколошки прегледи. Своите барања тие ги доставија до локалната самоуправа, но истовремено низ процес на лобирање и јавно застапување, организирано дејствуваа да бидат прифатени нивните предлози. Локалната самоуправа позитивно одговори на нивните барања (иако тоа не значи целосно решение на проблемот) со тоа што го организираше транспорт и превентивен гинеколошки преглед на околу 300 жени од руралните области, во гинеколошки установи во градот Прилеп.

- Локалната самоуправа го прифати предлогот на жените од општина Могила за отворање на **Советувалиште за репродуктивно здравје**. Во фаза на изработка е Локалниот акциски план за родова рамноправност за 2011-та во кој треба да се инкорпорира и овој предлог како активност на Комисијата за еднакви можности (КЕМ). Неформалната група на жени и координативниот тим се во постојана комуникација со локалната власт, особено со КЕМ, со цел понатаму да се обезбедат сите услови и средства за практична реализација на предлогот.

- Формирана е **неформална лоби група** „Женски клуб“ - во општина Теарце која има за цел да работи на идентификување на проблемите на жените во заедницата, спроведување

активности од областа на родовата проблематика, лобирање и застапување на правата на жените.

Воедно, локалната самоуправа Теарце го прифати предлогот на жените за отворање на детска градинка. Предлогот е инкорпориран во програмата на општината, така што во тек е неговата практична реализација. Општината ги реализира сите административни обврски околу изградбата, локацијата е определена и потребна е уште дозвола од Министерството за транспорт и врски за да се отпочне со градбата. Средствата за овој проект ќе бидат обезбедени од буџетот на општината и надлежното Министерство за труд и социјална политика, а се очекува и поддршка од меѓународни и домашни донации. Ова претставува многу добар пример (добра пракса) на јавно застапување за креирање на родово сензитивни политики и родово буџетирање, како резултат на воспоставената соработка на цивилниот сектор (Антико), иницијатива на граѓани (целна група на Антико) и локалната власт (Општина Теарце).

- Како резултат на активностите на „Женскиот клуб“ покрената е нова иницијатива во општина Теарце за отворање на Дом за стари лица (предлогот сèуште се разгледува од страна на општинската власт и нема повратна информација за одлуката).

Општиот впечаток од досегашната соработка со локалната власт во шестте општини е дека постои добра волја и желба за соработка, токму поради фактот што некои од проблемите на жените се толку очигледни и видливи во заедницата. Потребно е да се направат континуирани и добро испланирани и координирани стратегии и активности за родово освестување и мотивирање, како и да се воспостави интерсекторска соработка помеѓу сите релевантни актери во заедницата. Со овие постигнати резултати, се покажа дека активностите кои беа иницирани сосема се оправдани и корисни не само за жените, туку и за локалните заедници воопшто.

Недостатокот од финансии, материјални ресурси и едуциран

кадар се најчестите слабости со кои се соочуваат општините, а кои понатаму се бариера за да се преземат акции кои трајно би ги разрешиле постоечките проблеми. Но, и покрај тоа, ние очекуваме соработката да продолжи, што дополнително бара понатамошен ангажман и заложби, посебно на жените од локалните **новоформирани неформални групи**.

Како позитивен пример би ја издвоиле поддршката на градоначалниците на општините Теарце, Могила и Липково, како во периодот на имплементацијата на локалните акции, така и по завршувањето на проектните активности и тоа во доменот на репродуктивното здравје и економското јакнење на жените.

Локални мрежи на инволвираните жени

Неформалните групи на жени формирани во периодот на имплементација на проектните активности, продолжија да дејствуваат во своите локални заедници и по завршувањето на проектот согласно условите и можностите, иако интензитетот на нивниот активизам се разликува од општина до општина.

Пред сè, во сите 6 локални самоуправи жените и понатаму одржуваат состаноци, со цел да дискутираат за актуелните проблеми, да разменат мислења и да заземат одредени ставови по прашањата кои ги тангираат жените. Неформалните групи на жени редовно комуницираат и се консултираат со локалните координаторки и тимови, со чија поддршка ги доставуваат барањата до локалната самоуправа.

Во постпроектниот период како позначајни активности на неформалните групи на жени би ги издвоиле:

- Покрената е иницијатива од страна на неформалната женска група во општина Гостивар за формирање на невладина организација. Заради потребната логистичка поддршка и инструкции околу процесот на регистрација на НВО, жените се во комуникација и со здружението Женски Центар – Гостивар.

- Во општина Липково жените веќе имаат формирано две невладини организации кои работат на полето на родовата рамноправност. Од страна на неколку жени од неформалната група подготвени се бизнис планови за кои се очекува, преку владините програми или одредени донатори, да се обезбедат средства за нивна реализација. Исто така, се продолжува со едукација на жените за репродуктивно здравје што придонесе бројот на жените кои посетиле гинеколог да се зголеми за 10%.

- Неформалната група на жени од општина Могила продолжува со активностите за информирање на жените за репродуктивното здравје. Самите жени се организираа и побараа поддршка од локалната самоуправа за организирање на транспортот до здравствените институции заради гинеколошки прегледи – пап тестови и мамографија. Неформалната група пројави интерес да организира предавање за жените, за превенција и заштита од зависности, бидејќи во рамките на локалната акција на оваа тема се работеше само со младите.

- Во општина Теарце и понатаму најголемо внимание се посветува на економското јакнење на жените. По завршувањето на активностите имплементирани во рамките на локалните акции, жените организирани во „Женскиот клуб“, настојуваат стекнатите знаења да ги имплементираат во пракса и да обезбедат поддршка од надлежните институции и локалната власт во изнаоѓањето на модули за самовработување и материјализирање на нивниот труд.

Завршна конференција на проектот
„Преку едукација и зајакнување кон социјално
вклучување и активно граѓанство“

Конференцијата која се одржа на 24. 02. 2011 година претставуваше сублимат, односно едно заокружување, на двегодишната работа со жените од руралните подрачја и имаше за цел да се поттикнат учесниците (претставници на локалните за-

едници, Комисиите за еднакви можности, локалните жени од руралните средини, невладини и меѓународни организации) да ги споделат своите искуства и ставови и да разменат добри практики кои во иднина ќе придонесат за зајакнување на економската свест и социјалното вклучување на жените од руралните средини, како и практични решенија за подобрување на положбата на жената во традиционалното патријархално општество.

На конференцијата беа присутни 54 учесници, кои земаа активно учество во дискусијата и врз основа на нивните искуства, ставови и предлози беа донесени препораки кои треба да се земат во предвид во понатамошната работа:

- 1. Податоците треба да бидат сегрегирани по однос на род.** Конференцијата ги поздравува напорите на централно ниво за сегрегирање на податоците, но повикува истата практика да се пренесе и на ниво на регионални развојни центри и општини.
- 2. Алармантен** е процентот на жените од руралните подрачја кои имаат завршено само основно образование, што претставува функционална пречка за потполно и целосно вклучување во модерните текови на општеството. Со надеж за подобрување на состојбата преку воведување на задолжително средно образование, конференцијата ги повикува донесувачите на одлуките да обрнат потребно внимание и на оваа целна група и истата да се дообразува преку можностите кои произлегуваат од Законот за образование на возрасни и доживотно учење.
- 3. Одржливи и трајни** резултати се постигнуваат само доколку се обезбеди вклучување на сите инволвирани и засегнати страни преку вертикална и хоризонтална координација. Посебно се охрабрува соработката помеѓу неформалните мрежи на жените и Комисиите за еднакви можности на локално ниво, кои пак низ еден координиран процес на соработка со жените, идентификуваните потреби и интереси

можат да ги вклучат во локланите акциски планови за родова рамноправност.

4. **Се поттикнува** континуирано вклучување и инволвирање на млади жени, но и мажи. Се охрабрува нивното организирање во разни форми на делување со цел, полесно дефинирање и застапување на прашања кои ги засегаат и двата пола.
5. **Во континуитет** треба да се информира пошироката јавност за предизвиците со кои се соочуваат жените од руралните средини со цел, сензибилизација и едукација на јавноста. Особено е важно да се информираат и да се одржуваат релации и редовни консултации со креаторите на политиките/претставниците во структурите на одлучување на национално и локлано ниво, бидејќи токму дел од мерките и политиките кои ги донесуваат и спроведуваат, можат да имаат влијание и врз степенот на унапредување на родовата рамноправност во руралните подрачја.
6. **Економското јакнење** на жените е една од најмоќните алатки за унапредување на положбата на жените. Тоа се постигнува преку јакнење на капацитетите на самите жени и нивно активно вклучување на пазарот на трудот, но и преку создавање услови за ослободување на жената од многу неплатени работи кои ги врши дома.
7. **Здраво население е продуктивно население**, во Македонија околу 42% од населението живее во руралните средини, па затоа потребата од обезбедување на пристап до квалитетни здравствени услуги е многу голема. Тука посебен акцент се става на гинеколошките прегледи кои за жал или се тешко достапни за жените од руралните области или, пак, во други случаи не постои свесност за редовна превенција и заштита.

Успешни стратегии и предизвици

- Во текот на имплементирањето на проектните активности за постигнување на планираните проектните цели и очекувани резултати, тимот примени работна стратегија која овозможи:

- Жените од руралните средини се освестија, стекнаа знаења, искуства, вештини и способности за планирање, организирано делување, лобирање јавно застапување и дефинирање на родовата димензија на нивниот женски активизам;
- Го зајакнаа нивниот идентитет, моќ и самодоверба, преку меѓусебна соработка и активно учество во процесот на планирање, подготовка и имплементација на активностите на локалните акции;
- Научија да ги идентификуваат проблемите и приоритетите на жените во заедницата и да ги инкорпорираат во „манифест“, кој потоа го доставија до локалната власт;
- Ја зголемија мотивацијата и се охрабрија за формирање на неформални мрежи, преку вклучување на други стејкхолдери во заедницата;
- Преку активното работење со женските групи се надминаа одредени постоечки стереотипи, предрасуди како и лични и групни бариери кои ги прават жените да бидат ранливи и маргинализирани;
- Овој проект уште еднаш докажа дека методологијата на работа која ја применува ЖГИ Антико во својата работа (едукација – поддршка – акција) е една од најтешките, но истовремено најодржливите методи на работа кои даваат конкретни резултати и со најмаргинализираните групи во заедниците.

Локалните тимови на ЖГИ Антико, кои добро го познаваат менталниот склоп на населението во локалните заедници каде дејствуваат, користеа пристапи и интерактивна методологија прифатлива и прилагодена на контекстот и потребите на целната група. Овој начин на делување го помогна процесот на

градење на меѓусебна доверба и мотивација, и овозможи активно учество на целната група во активностите на локално ниво. Пристапот „од врата до врата“ се покажа како ефективен и непосреден начин на комуникација со целните групи и нивните семејства, затоа што долгиот процес на водење на разговори и интеракција овозможија да им се објаснат значењето и придобивките кои жените ќе ги имаат доколку се вклучат во активностите. Жените се мотивираа да излезат од своите домови и отворено да проговорат за проблемите со кои се соочуваат.

Како резултат кој ја потврдува успешно користената стратегија е потпишувањето на 6 Меморандуми за соработка со општините Могила, Крушево, Липково, Теарце, Гостивар и Дебар. Доставувањето на Манифест до општините од страна на жените, во кој се содржани предлози и барања за подобрување на нивната положба, претставува можност да се согледаат постоечките проблеми на жените и потребата за превземање на системски и систематични решенија за надминување на истите.

Манифестите беа разгледани од страна на општинските власти кои покажаа добра волја, така што некои од барањата беа прифатени и вградени во програмата на локалната самоуправа. Таков беше случајот со барањето за изградба на детска градинка во Теарце, прифаќањето на предлогот да се отвори Советувалиште за репродуктивно здравје во општина Могила и организирањето на бесплатни гинеколошки прегледи на жените од руралните средини од општина Крушево. Воедно, претставниците на локалната власт покажаа подготвеност и во наредниот период, согласно можностите на општината, да вложат напори и да реализираат одредени предлози, кои, пак, би имале позитивно влијание врз квалитетот на животот на жените во заедницата и пристапот до одредени услуги и сервиси.

Соработката помеѓу локалната самоуправа и невладиниот сектор е многу значајна, особено во однос на креирањето политики за подобрување на положбата на жените од руралните

заедници. Се покажа дека комуникацијата и разбирањето се неопходни и во интерес на двете страни.

- Индикатори за успешниот пристап и имплементираната стратегија се постигнатите резултати: планирање, подготовка и реализација на 16 локални акциски планови со вкупно 1665 лица инволвирани во активностите и 128 различни реализирани активности:

- 5 анкети
- 44 едукативни работилници
- 9 јавни дебати
- 6 ТВ емисии
- 14 медиа кампањи
- 38 работни состаноци (со локалната самоуправа, со локалниот тим, со локалните координаторки, со целната група)
- ТВ видео спот
- 4 трибини
- Базар
- 2 јавни акции иницирани од младите
- посета на жена бизнисменка

Препораки за следни чекори

Публикувањето на брошурата има за цел да придонесе кон споделување на информации помеѓу различните засегнати страни за подобрување и пронаоѓање на соодветни решенија за пона-тамошното активно делување во однос на поголема социјална вклученост на жените од етничките малцинства кои живеат во руралните средини.

Како еден сеопфатен документ кој има информативен и едукативен карактер, брошурата ќе им користи на сите заинтересирани страни од аспект на методолошкиот пристап во работата со ранливи целни групи и нивното анимирање во заедницата. Очекуваме овој проект да биде инспирација за креирање на нови програми и активности кои ќе бидат основа за премин во една понапредна фаза во процесот на социјална инклузија на жените од руралните заедници.

Придобивките од документираниот материјал (извештајите и добрите практики), кои ги поседуваме како многу значаен ресурс имаат повеќекратно значење за нашата организација, а и НВО членките на мрежата на Антико и други корисници кои би сакале да ги користат:

- Извештајите од теренот содржат податоци од различни достапни официјални извори, но и податоци и искуство добиени директно од нашата работа на терен на локално и национално ниво во однос на фактичката состојба на жените од етничките малцинства во општините Могила, Теарце, Дебар, Крушево, Гостивар и Липково, условите во кои живеат, пристапноста до услугите и сервисите, и можностите за развој. Овие податоци можат да бидат искористени за идентификување на проблемите и потребите на жените во овие заедници и да бидат основа за поттикнување на иницијативи и акции за јавно застапување, со цел надминување на постоечките слабости и создавање на услови за подобрување на статусот на жените.

- Презентираната содржина во брошурата укажува на континуирана комуникација – соработка и размена на информации помеѓу клучните актери во заедницата (жените како крајни ко-

рисници, граѓанскиот сектор, локалната власт и институциите). Овој пристап води кон успешност поради фактот што овозможува долготрајни и систематски решенија на проблемите, а секоја инволвирана страна има одредени бенефиции. Со други зборови, клучните субјекти се надополнуваат во зависност од нивните ингеренции, надлежности и поле на дејствување, пренесуваат свои специфики, искуства и видувања за проблемот што придонесува кон избор на соодветни и ефикасни мерки и решенија за негово надминување.

Пристапот до **целните групи** се покажа како ефективен, затоа што директно се комуницираше со жените и нивните семејства (по принципот од „врата до врата“), им беа презентирани активностите, целите и бенефициите кои ќе ги имаат не само жените, туку и останатите членови на семејствата, доколку жените се ангажираат и преземат чекори да бидат активни чинители во заедницата.

Оттука жените имаа можност прво кај себеси да ги почувствуваат промените, а потоа и да ги пренесат пошироко во заедницата. Тие ги проценија сопствените капацитети – вредности и способности, со што ја зголемија самодовербата. Беа активно вклучени во сите фази од проектот (планирање, имплементација, евалуација) – работеа на идентификување на проблемите, поминаа процес на едукација, вклученост и промовирање на ефективен граѓански активизам преку спроведување на различни видови на активности, па сè до лобирање и јавно застапување за решавање на нивните проблеми. Тоа придонесе жените да излезат од своите домови и да се почувствуваат важни и рамноправни граѓани кои подеднакво придонесуваат во заедницата како и мажите.

Препораките произлезени од завршната конференција, а сумирани врз основа на конструктивната дискусија на учесниците, отвораат можности за детектирање на клучните области на кои треба да се фокусираат засегнатите страни во наредниот период:

- Обезбедување на родово распределни податоци и родова анализа на состојбите во руралните средини;

- Едукација на жените и на мажите во руралните средини;
- Подобрување на образовното ниво на жените во руралните средини и обезбедување на подобрена пристапност до образовните институции;
- Подобрен пристап до социјалните и здравствените услуги;
- Вклучување на жените во економските процеси преку самовработување и зголемување на нивната конкурентност на пазарот на трудот.

Процесот кој Антико, го започна во далечната 1999-та година како женска иницијатива – неформална група иницирана од учесничките на семинарот „Жените во изградба на мирот и цивилното општество во Р. Македонија“ продолжува и понатаму. На досегашните над 25. 000 жени и мажи кои учествуваа во активностите и иницијативите на Антико, им се приклучија уште 1665 лица со овој проект. Нашите заложби продолжуваат и се движат кон патот на остварувањето на нашата мисија и визија. . .

Женска Граѓанска Иницијатива Антико
Скопје,
Февруари 2011

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски",
Скопје

342.722-055.2:316.334.55(497.7)

342.724-055.2:316.334.55(497.7)

НЕБИУ, Ѓунер

Преку едукација и зајакнување кон социјалното вклучување и активно граѓанство : добри практики и искуства од проектот за социјално

вклучување на жените од немнозинските етнички заедници од руралните средини на Р. Македонија / [автори Ѓунер Небиу, Ивана Срцева, Даница Јованова ; превод на албански Бесник Емини]. - Скопје : Женска граѓанска иницијатива АНТИКО, 2011. - 52 ; 52 стр.: граф. прикази; 20 см

Насл. стр. на припечатениот текст: Nëpërmjet edukimit dhe përforcimit drejt inkuadrimet social dhe qytetarisë aktive : praktika dhe përvoja të mira nga projektet i inkuadrimet social të grave nga bashkësitë etnike joshumicë nga mjediset rurale në R. e Maqedonisë. -

Обата текста меѓусебно печатени во спротивни насоки. - Текст на мак. и алб. јазик. - Фусноти кон текстот

ISBN 978-9989-2824-6-1

1. Срцева, Ивана [автор] 2. Јованова, Даница [автор]. - I. Nebiu, Gjuneg види Небиу, Ѓунер

а) Жени - Родова еднаквост - Рурални средини - Македонија б)

Жени - Етничка рамноправност - Рурални средини - Македонија

COBISS.MK-ID 88524042